

BẢO ĐẢM AN NINH CON NGƯỜI Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

TS NGÔ KHẮC SƠN

Học viện Chính trị khu vực III

1. Quan điểm, chủ trương của Đảng về an ninh con người và bảo đảm an ninh con người

Về mặt thuật ngữ, an ninh con người được đề cập lần đầu tiên trong Báo cáo phát triển con người thuộc khuôn khổ Chương trình Phát triển của Liên Hợp Quốc (UNDP) năm 1994 với quan niệm: “An ninh con người là sự an toàn của con người trước những mối đe dọa kinh niên như nghèo đói, bệnh tật, đàn áp và những biến cố bất ngờ, bất lợi trong cuộc sống hàng ngày”¹.

Ngày nay, an ninh con người và đảm bảo an ninh con người được các quốc gia tiếp cận dưới nhiều phương diện khác nhau; tuy nhiên, tất cả đều thống nhất với nhau ở nhận thức: an ninh con người và đảm bảo an ninh con người có mối quan hệ mật thiết với việc đảm bảo an ninh quốc gia; an ninh con người và đảm bảo an ninh con người liên quan trực tiếp đến việc đảm bảo các lĩnh vực an ninh khác của xã hội; an ninh con người và đảm bảo an ninh con người tác động trực tiếp đến hiệu quả lãnh đạo, quản lý của các chủ thể chính trị...

Với Việt Nam, ngay từ khi mới thành lập, Đảng Cộng sản Việt Nam đã ý thức rất rõ về vấn đề an nguy của người dân nên trong mọi chủ trương, chính sách của mọi thời kỳ, Đảng ta luôn đặt con người ở vị trí trung tâm của sự phát triển; lấy con người làm mục tiêu và động lực của sự phát triển; xem con người là nhân tố then chốt của sự phát triển. Từ chủ trương của Đảng, Nhà nước đã cụ thể hóa thành những chính sách nhằm đảm bảo an ninh con người qua mọi giai đoạn cách mạng; các đoàn

thể chính trị - xã hội thì phối hợp với Đảng, Nhà nước góp phần thực hiện có hiệu quả mọi chủ trương, chính sách đã đề ra. Tại Đại hội XIII của Đảng, an ninh con người và đảm bảo an ninh con người được đề cập một cách đầy đủ và sâu sắc với nhiều nhận thức và tư duy mới.

Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm khi còn là Bộ trưởng Bộ Công an đã từng khẳng định rằng: “An ninh con người là trạng thái người dân được sống ổn định, an toàn, không bị đe dọa bởi các nguy cơ xâm hại; bảo vệ an ninh con người là bảo đảm và thực thi đầy đủ các quyền con người, quyền cơ bản của công dân được quy định trong Hiến pháp năm 2013, bảo đảm mọi người dân được sống ấm no, tự do, hạnh phúc trong một môi trường xã hội trật tự, kỷ cương, an ninh, an toàn, lành mạnh”².

Thuật ngữ an ninh con người chính thức được nêu lần đầu trong Văn kiện Đại hội XII của Đảng với hàm ý gắn an ninh con người với “tăng cường quản lý phát triển xã hội, bảo đảm an ninh xã hội, an ninh con người”. Đến Đại hội XIII, vấn đề an ninh con người và đảm bảo an ninh con người được đề cập một cách sâu sắc và toàn diện hơn với nội hàm rất rộng và bao quát tất cả các lĩnh vực khác, từ an ninh chính trị đến kinh tế, an ninh quân sự, an ninh biên giới, hải đảo, an ninh đối ngoại, an ninh tư tưởng - văn hóa, an ninh xã hội, an ninh thông tin, an ninh kết nối mạng, an ninh doanh nghiệp, an ninh tài chính - tiền tệ, an ninh năng lượng, an ninh lương thực, an ninh dân cư, an ninh dân số, an ninh cơ sở dữ liệu, an ninh môi trường.

Trong Văn kiện Đại hội XIII, Đảng ta quán triệt: “Chú trọng an ninh, an toàn là một trong những yếu tố hàng đầu trong cuộc sống của người dân”³; “giữ vững môi trường hoà bình, ổn định chính trị, an ninh quốc gia, an ninh con người; xây dựng xã hội trật tự, kỷ cương, an toàn, lành mạnh để phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa”⁴. Đây là góc nhìn mới, tư duy mới của Đại hội XIII so với các Đại hội trước trong đánh giá các nhân tố tác động và liên quan đến đảm bảo an ninh con người, làm cơ sở cho việc đi sâu vào tạo lập các chính sách, giải pháp toàn diện đảm bảo an ninh con người không chỉ cho suốt nhiệm kỳ Đại hội XIII mà còn cho các giai đoạn tiếp theo. Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Tô Lâm khẳng định, Đại hội XIII “Lần đầu tiên xác định “an ninh con người”, bảo vệ “an ninh con người” nhằm cụ thể hóa các tư tưởng lập hiến đã nêu trong Hiến pháp 2013 và trở thành các mục tiêu, định hướng phát triển đất nước từ năm 2021 đến 2025, 2030 (100 năm thành lập Đảng) và tầm nhìn đến năm 2045 (100 năm thành lập nước)”⁵.

Tư duy và nhận thức trên của Đảng còn được cụ thể hóa bằng chủ trương: “Khơi dậy khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc, ý chí tự cường và phát huy sức mạnh khối đại đoàn kết toàn dân tộc để xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Phát huy tối đa nhân tố con người, coi con người là trung tâm, chủ thể, nguồn lực quan trọng nhất và mục tiêu của sự phát triển; lấy giá trị văn hóa, con người Việt Nam là nền tảng, sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm phát triển bền vững; phải có cơ chế, chính sách phát huy tinh thần cống hiến vì đất nước; mọi chính sách của Đảng, Nhà nước đều phải hướng vào nâng cao đời sống vật chất, tinh thần và hạnh phúc của Nhân dân”⁶.

Từ những quan điểm, nhận thức trên, có thể khẳng định: xuyên suốt Đại hội XIII, vấn đề đảm bảo an ninh con người là trung tâm của mọi chiến lược phát triển, nên an ninh con người được đề cập trong nhiều nội dung, lĩnh vực, trên nhiều phương diện, bao quát toàn bộ những vấn đề liên quan từ kinh tế đến chính trị, văn hóa, xã hội đến an ninh quốc gia. Do vậy, trong 12 định hướng phát triển đất nước trong thời kỳ 2021 - 2030 thì có 2 định hướng đề cập đến an ninh con người, đó là: “Quản lý phát triển xã hội có hiệu quả, nghiêm minh, bảo đảm an

ninh xã hội, an ninh con người; thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội; xây dựng môi trường văn hóa, đạo đức xã hội lành mạnh, văn minh; chú trọng nâng cao chất lượng dịch vụ y tế, chất lượng dân số, gắn dân số với phát triển; quan tâm đến mọi người dân, bảo đảm chính sách lao động, việc làm, thu nhập, thực hiện tốt phúc lợi xã hội, an sinh xã hội. Không ngừng cải thiện toàn diện đời sống vật chất và tinh thần của Nhân dân”⁷ (định hướng thứ 5) và “Kiên quyết, kiên trì bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc; bảo vệ Đảng, Nhà nước, Nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa. Giữ vững an ninh chính trị, bảo đảm trật tự, an toàn xã hội, an ninh con người, an ninh kinh tế, an ninh mạng, xây dựng xã hội trật tự, kỷ cương. Chủ động ngăn ngừa các nguy cơ chiến tranh, xung đột từ sớm, từ xa; phát hiện sớm và xử lý kịp thời những yếu tố bất lợi, nhất là những yếu tố nguy cơ gây đột biến; đẩy mạnh đấu tranh làm thất bại mọi âm mưu và hoạt động chống phá của các thế lực thù địch”⁸ (định hướng thứ 7).

Như vậy, an ninh con người và vấn đề đảm bảo an ninh con người được Đại hội XIII của Đảng nêu bật trong nhiều nội dung liên quan và khẳng định tầm quan trọng không thể thiếu. Điều đó không chỉ nói lên tầm nhìn mới của vấn đề an ninh con người trong Văn kiện Đại hội XIII mà còn thể hiện sự quan tâm vượt bậc của Đảng đối với vấn đề này; qua đó thể hiện quyết tâm chính trị của Đảng trong việc thực hiện một cách có hiệu quả những vấn đề liên quan nhằm đảm bảo an ninh con người, đồng thời khắc sâu trong nhận thức, tư duy, hành động của mỗi cán bộ đảng viên và tổ chức Đảng về vai trò, trách nhiệm của mình trong việc góp phần đảm bảo an ninh con người, từ đó lan tỏa trong toàn xã hội ý nghĩa to lớn và thiết thực của việc đảm bảo an ninh con người trong giai đoạn hiện nay.

2. An ninh con người và đảm bảo an ninh con người ở Việt Nam thời gian qua

Sau gần 40 năm đổi mới đất nước, dưới sự lãnh đạo của Đảng, nước ta đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử, vai trò, vị thế và uy tín của Việt Nam tăng cao trên trường quốc tế; trong đó không chỉ nổi bật về chỉ số tăng trưởng kinh tế mà còn các chỉ tiêu về phát triển xã hội và con người.

Theo thống kê của Liên hợp quốc, chỉ số phát triển con người của Việt Nam đã tăng gần 46% trong 30 năm qua, nằm trong nhóm các nước có tốc độ tăng cao nhất thế giới. Tỷ lệ biết chữ trong độ tuổi từ 15 - 60 là 97,85% và tỷ lệ biết chữ độ tuổi từ 15 - 35 là 99,3%. Tuổi thọ trung bình của người dân Việt Nam đã đạt 73,6 năm (năm 2021). Trong 10 năm (2010 - 2020), tổng sản phẩm nội địa (GDP) tăng trưởng bình quân gần 6%; thu nhập bình quân đầu người tăng gấp hơn hai lần; tỷ lệ hộ nghèo giảm từ 14,2% xuống dưới 3%. Tỷ lệ bao phủ bảo hiểm y tế tăng nhanh từ 60,9% dân số lên 90,7%⁹.

Tháng 3 năm 2024, Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc (UNDP) công bố Báo cáo toàn cầu về Phát triển con người, Bà Ramla Khalidi, Đại diện thường trú UNDP tại Việt Nam khi nói về những tiến bộ của Việt Nam trong phát triển con người và ý nghĩa của Báo cáo đối với Việt Nam đã khẳng định: Chỉ số phát triển con người (HDI) của Việt Nam liên tục được cải thiện qua các năm. Chỉ số HDI đã tăng gần 50% trong khoảng thời gian từ năm 1990 đến 2022, từ 0,493 lên 0,726. Vào những năm 1990 khi UNDP bắt đầu giới thiệu HDI, Việt Nam ở vị trí cuối bảng xếp hạng, nhưng đã vươn lên đứng ở nửa trên trong bảng xếp hạng sau khi liên tục đạt được những tiến bộ trong 30 năm qua. Xếp hạng năm nay của Việt Nam dựa vào số liệu năm 2022 là 107 trên 193 quốc gia và vùng lãnh thổ.

Việt Nam được xếp vào nhóm các quốc gia có mức phát triển con người cao trong suốt ba năm qua... Các chỉ số khác liên quan đến trình độ học vấn và tuổi thọ cũng tiếp tục được cải thiện. Phát triển con người là trọng tâm trong chiến lược phát triển của Việt Nam trong nhiều thập kỷ qua và điều này đã đem lại những kết quả tích cực¹⁰.

Tuy vậy, đánh giá về những hạn chế trong đảm bảo an ninh con người thời gian qua, Đại hội XIII của Đảng nhận định: “Quản lý phát triển xã hội và giải quyết một số vấn đề xã hội chưa được quan tâm đúng mức, chưa được kết hợp đồng bộ, chặt chẽ trong quá trình phát triển kinh tế, văn hóa; thể chế quản lý xã hội còn nhiều hạn chế; tình trạng gia tăng tội phạm, tệ nạn, tiêu cực, mâu thuẫn, xung đột xã hội... ở một số nơi chậm được khắc phục, gây bức xúc trong dư luận nhân dân. Giảm nghèo chưa bền vững, chưa có giải

pháp hữu hiệu để xử lý vấn đề phân hóa giàu - nghèo, gia tăng bất bình đẳng về thu nhập, kiểm soát và xử lý các mâu thuẫn, xung đột xã hội. Chất lượng dịch vụ y tế, nhất là ở vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào dân tộc thiểu số còn nhiều khó khăn, có mặt còn bất cập. Chính sách tiền lương, thu nhập, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế, phúc lợi xã hội có mặt còn hạn chế; thụ hưởng của người dân từ thành tựu phát triển của đất nước chưa hài hòa”¹¹.

3. Một số vấn đề đặt ra trong việc đảm bảo an ninh con người ở nước ta giai đoạn hiện nay

Trong bối cảnh “thế giới đang trải qua những biến động to lớn, diễn biến rất nhanh chóng, phức tạp, khó dự báo...; cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn, xung đột cục bộ tiếp tục diễn ra dưới nhiều hình thức, phức tạp và quyết liệt hơn, làm gia tăng rủi ro đối với môi trường kinh tế, chính trị, an ninh quốc tế”¹² hiện nay, việc đảm bảo an ninh con người ở nước ta đặt ra nhiều thách thức to lớn cần phải giải quyết. Tuy nhiên, bài viết không đưa ra hệ giải pháp để giải quyết những thách thức trong việc đảm bảo an ninh con người ở nước ta hiện nay mà hướng đến đặt ra những điều kiện tiên quyết, những nền móng cơ bản cho việc đảm bảo an ninh con người trong giai đoạn hiện nay và tương lai.

Thứ nhất, an ninh con người và đảm bảo an ninh con người có mối quan hệ mật thiết với an ninh quốc gia; thế nên để đảm bảo an ninh con người thì điều kiện tiên quyết là an ninh quốc gia phải được đảm bảo. Để đảm bảo an ninh quốc gia trong giai đoạn hiện nay thì Đảng, Nhà nước cần tận dụng tối đa mọi cơ hội, tiềm lực quốc gia, cả nguồn nội lực và ngoại lực để củng cố tiềm lực an ninh - quốc phòng, giữ vững độc lập, chủ quyền, an toàn về lãnh thổ; có khả năng và chống được mọi nguy cơ gây mất an ninh quốc gia, mất an toàn về lãnh thổ. Bên cạnh đó, sự đồng lòng của người dân, sự tham gia một cách tích cực, thiết thực, có hiệu quả của người dân; việc phát huy tối đa mọi tiềm lực của nhân dân trong củng cố, bảo vệ an ninh quốc gia góp phần không nhỏ vào thắng lợi lâu dài của chiến lược đảm bảo an ninh quốc gia ở nước ta theo tinh thần Nghị quyết số 51-NQ/TW, ngày 5-9-2019 của Bộ Chính trị về Chiến lược bảo vệ an ninh quốc gia, Nghị quyết số 44-

NQ/TW (Hội nghị Trung ương 8, khóa XIII) về Chiến lược bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Thứ hai, bên cạnh đảm bảo an ninh quốc gia thì đảm bảo an ninh kinh tế, thúc đẩy tăng trưởng và phát triển bền vững, ổn định về kinh tế được xem là nền móng đảm bảo an ninh con người. Bởi, xét đến cùng, để được sống và được an toàn thì trước hết con người phải được đảm bảo các điều kiện tối thiểu, cơ bản về ăn, mặc, ở, đi lại; trên nền tảng đó, chất lượng cuộc sống của con người phải ngày càng được nâng lên, hướng đến hưởng thụ cuộc sống xứng đáng với nhân phẩm và căn tính người của con người. Trách nhiệm này đặt lên vai Đảng và Nhà nước ta trong việc tạo lập các cơ chế, chính sách, hoàn thiện thể chế và thiết chế, tạo lập môi trường tốt nhất để phát triển nền kinh tế quốc gia và các địa phương, tận dụng tối đa lợi thế so sánh của quốc gia và các địa phương để thúc đẩy tăng trưởng và phát triển bền vững, ổn định kinh tế trong điều kiện phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập kinh tế quốc tế hiện nay. Đây là yêu cầu thực hiện Chỉ thị số 12 ngày 05-01-2017 về “Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác bảo đảm an ninh kinh tế trong điều kiện phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập kinh tế quốc tế” và những chủ trương, định hướng lớn trong chiến lược phát triển kinh tế nước ta theo tinh thần Đại hội XIII của Đảng.

Thứ ba, để đảm bảo an ninh con người, cùng với việc con người được sống an toàn trong lãnh thổ quốc gia, được đảm bảo các điều kiện về kinh tế thì việc đảm bảo an ninh chính trị cũng là điều kiện không thể thiếu và có tác động nhiều chiều đến việc đảm bảo an ninh con người. Trong điều kiện nước ta hiện nay, đảm bảo an ninh chính trị để đảm bảo an ninh con người cần tạo lập sự đồng thuận trong toàn Đảng, toàn dân để đảm bảo vai trò duy nhất lãnh đạo và cầm quyền của Đảng Cộng sản Việt Nam; ổn định chính trị, giữ vững chế độ chính trị xã hội chủ nghĩa và an toàn nội bộ; đảm bảo vai trò quản lý xuyên suốt, thống nhất của Nhà nước từ trung ương đến địa phương, đảm bảo thực hiện đầy đủ, nghiêm minh và có hiệu quả pháp luật của Nhà nước; phòng ngừa và ngăn chặn sự phá hoại, xuyên tạc làm chệch hướng phát triển, chống lại sự phân chia, cát cứ làm suy yếu sự thống nhất

về mặt Nhà nước, chia cắt lãnh thổ, đe dọa sự toàn vẹn lãnh thổ. Nhiệm vụ chính trị lớn lao này đặt lên vai toàn Đảng, Nhà nước và toàn dân, đồng thời cần tranh thủ các đối tác quốc tế để đảm bảo an ninh chính trị trong tình hình mới.

Thứ tư, để đảm bảo an ninh con người trong giai đoạn hiện nay, ngoài việc đảm bảo các nền tảng vật chất, tư tưởng thì việc đảm bảo an ninh thông tin, an ninh mạng cũng là vấn đề cần lưu tâm. Thực tế nước ta hiện nay cho thấy, người dân tham gia rất sâu sắc vào mạng xã hội, thông tin từ mạng xã hội tác động rất lớn đến đời sống, sinh hoạt, suy nghĩ của người dân; thậm chí có một bộ phận không nhỏ người dân phụ thuộc nhiều vào mạng xã hội trong việc đưa ra các quyết định liên quan đến sự an toàn của mình. Tuy nhiên, thông tin từ mạng xã hội có tính hai mặt, không phải ai cũng đủ tri thức, hiểu biết để khai thác mặt tích cực của mạng xã hội; đôi khi vì chưa được cung cấp thông tin chính thống cộng với sự thiếu hiểu biết của mình mà nhiều người đã tự tạo nguy hiểm cho mình và cho người khác trên thực tế. Thế nên để đảm bảo an ninh con người từ phương diện được đảm bảo về an ninh thông tin, an ninh mạng, ngoài việc tự mỗi người phải ý thức trách nhiệm, nghĩa vụ của mình khi tham gia mạng xã hội thì Đảng, Nhà nước cần lãnh đạo, chỉ đạo việc cung cấp thông tin chính thống, kịp thời cho người dân, có chế tài xử lý nghiêm khắc, thích đáng những chủ thể và cá nhân cung cấp thông tin sai lệch, không đúng làm ảnh hưởng đến an ninh quốc gia, an ninh kinh tế, an ninh chính trị, an toàn của người dân.

1. United Nations Development Programme (UNDP) Human Development Report 1994, Oxford University Press, New York, P.23.

2, 5. <https://dangcongsan.vn/xay-dung-dang/nhung-nhan-thuc-moi-tu-duy-moi-ve-an-ninh-quoc-gia-577421.html>.

3, 4, 6, 7, 8, 11,12. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb CTQG - ST, H, 2021, t.1, tr. 156, tr. 155 - 156; tr. 215 - 216; t. 2, tr. 330; tr. 331; t. 1, tr. 85 - 86, tr. 105.

9. <https://vietnamnet.vn/chi-so-phat-trien-con-nguoi-cua-viet-nam-da-tang-gan-46-2245205.html>.

10. <https://www.undp.org/vi/vietnam/blog/hanh-trinh-phat-trien-con-nguoi-cua-viet-nam-thanh-tuu-thach-thuc-va-tam-quan-trong-cua-hop-tac-da-phuong>.

